

Tarım Ürünleri Piyasaları

İPEKBÖCEKÇİLİ

Strateji Geliştirme Başkanlığı
TEPGE

Haziran 2021

Dünya İpekböcekçiliği Verileri(ton)

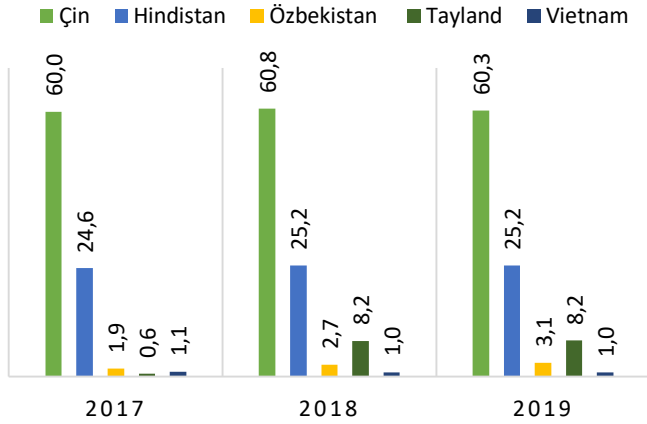
	2015	2016	2017	2018	2019	Değişim ¹ %
İpek Üretimi	178.213	171.761	174.043	175.337	-	0,7
Yaş Koza Üretimi	668.794	676.068	667.980	666.789	679.306	1,9
İpek İthalatı	8.906	9.650	8.881	7.505	8.144	8,5
İpek İhracat	8.921	9.206	9.503	6.704	7.237	8,0

Kaynak: FAO (01.06.2021), ¹/ Verisi bulunan son iki yılın değişimini göstermektedir.

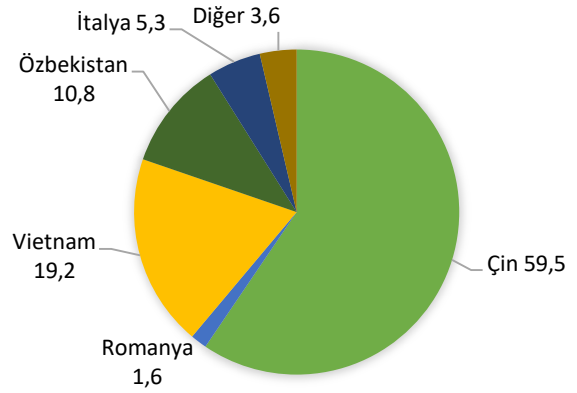
Dünyada yaklaşık 30 ülkede üretimi yapılan ipek, lüks tüketim mallarında kullanılan önemli bir tekstil hammaddesidir. İpek ürünleri dünya tekstil kullanımında %0,2 civarında bir orana sahiptir. Uluslararası Ticaret Merkezi verilerine göre toplam tekstil ürünleri içerisinde düşük paya sahip olmasına rağmen 2019 yılında dünya ithalatına konu olan ham ipek değeri 355 milyon dolardır. İpek parasal değer olarak pamuktan yaklaşık 20 kat daha değerli bir üründür. Dünyada pazarın en gelişmiş olduğu

Çin’de, ipek kozası her hangi kooperatife bağlı olmaksızın piyasada alınıp satılabilmekte olup, bu ülkede yapılan ticaretin yaklaşık %70-80’lik kısmı özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Küresel tekstil piyasasında önemli bir yere sahip olan İtalya, Avrupa’nın en büyük ithalatçısı, işleyicisi ve ihracatçısı konumundadır. Japonya ise geleneksel olarak en büyük ipek tüketicisi olan ülkedir. İpek üretimi yaş koza üretiminden geçen süreçlere bağlı olarak rakamsal ifadesi geriden gelmektedir.

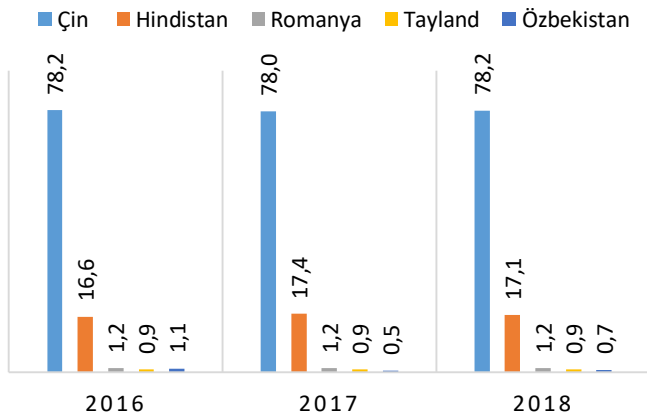
Yaş koza üretimde önemli ülkeler (%)

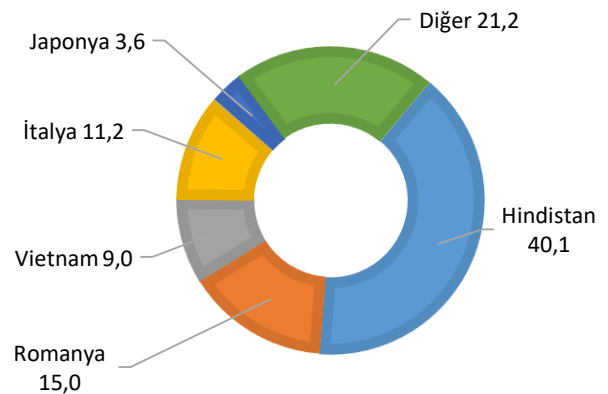
Ülkelere göre dünya ipek ihracatı (2019, %)

İpek üretiminde önemli ülkeler (%)

Ülkelere göre dünya ipek ithalatı (2019, %)

İpek sektöründe en büyük üretici Çin'dir. FAO verilerine göre her yıl bir önceki yıla göre üretimini artıran Çin, 2018 yılında 137.027 ton ipek üretimi ile dünya ipek üretiminin %78'ini gerçekleştirmiştir. Küresel ham ipek piyasasını da büyük ölçüde Çin belirlemektedir. Dünya yaş koza üretimi incelendiğinde ipek üretimine benzer bir sonuçla karşılaşılmakta ve üretimde Çin'i, Hindistan ve Özbekistan takip etmektedir. Türkiye, dünya yaş koza üretiminde 21. sıradadır.

Türkiye İpekböcekçiliği Verileri(kg)

	2016	2017	2018	2019	2020	Değişim (%) ¹
Yaş Koza Üretimi	102.833	101.820	93.694	89.607	89.919	0,3
Ham İpek İthalatı	26.496	14.571	16.549	30.399	5.405	-82,2
İpek İpliği İthalatı	36.263	52.505	45.998	44.107	35.294	-20,1
Kuru Koza İhracatı	31.081	35.315	0	15.856	49.028	209,2

Kaynak: TÜİK(11.06.2021),^{1/} son iki yılın değişimini göstermektedir.

Türkiye'de ipek farklı kullanım alanlarına sahip olup, ham ipeğin yanında genellikle halı firmaları tarafından ithal bükülmüş ve boyalı ipek de kullanılmaktadır. Türkiye ipek halıcılığı, her geçen gün kan kaybetmekte olup, firmaların sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Ayrıca mevcut firmaların bir kısmı, halıları Türkiye yerine işçiliğin ucuz olduğu Çin ve Özbekistan'da dokutarak, Türkiye'ye ithal etmektedir. Türkiye'de üretilen kuru kozanın %60'lık kısmı Kozabirlik

Dünya genelinde en fazla ham ipek ihracatı yapan Çin'in 2019 yılı ham ipek ihracatı 4.305 ton olmuştur. Hindistan ise 2019 yılında 3.264 tonluk ithalatla en büyük ithalatçı konumundadır. Çin ipek ticaretinde tekelleşme çabası ile dünya talebinin üzerinde ipek üretimi gerçekleştirmektedir. Bu durum dünyada ham ipek fiyatlarının düşmesine neden olmakta, dolayısıyla düşük ithal fiyatları nedeniyle Türkiye'de de ipek üretimini azalma yönünde etkilemektedir.

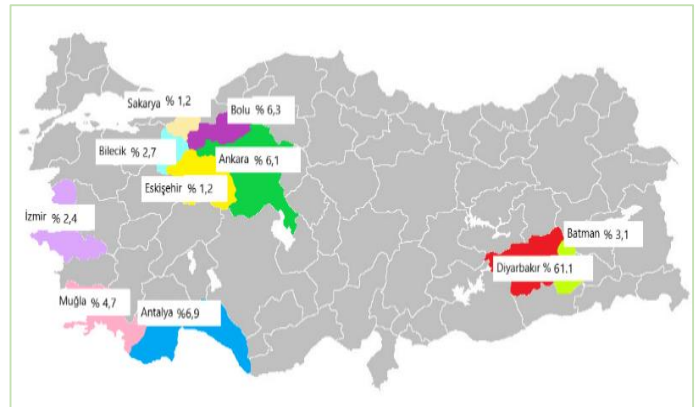
tarafından, %40'lık kısmı ise Kulp Ziraat Odası Kulp İpek Üretim Merkezi tarafından kullanılmaktadır.

İpek ipliği ithalatı, Türkiye piyasası ve halı ihracatına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Çin menşeli ipek ipliği, fiyatının Özbek ipeğine göre daha pahalı olması nedeniyle en fazla kumaş dokumada tercih edilmektedir. Çin'den 2020 yılında Türkiye'ye yaklaşık 27 ton ipek ipliği, 3 ton ham ipek ithal edilmiştir.

Yaş koza üretim alanları:

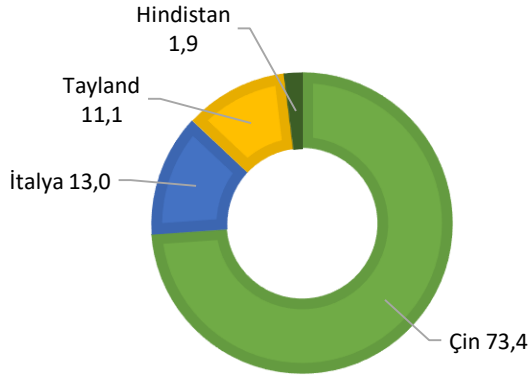
Kozabirlik verilerine göre Türkiye'de yaş kozanın üretim alanları incelendiğinde, yaş koza üretiminin toplamda 63 ile bağlı 662 köyde, 1.965 üretici tarafından yapıldığı görülmektedir. 2020 yılı yaş koza üretimi 2016 yılına kıyasla 13'lük azalma göstererek 90 ton olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu üretimin %61,1'i Diyarbakır'da gerçekleşmiştir. Diyarbakır'da yaş koza üretimi 55 ton olmuştur. Türkiye, yaş koza üretiminde hastalıktan arı (sağlıklı) ipekböceği yumurtası üreten dünyanın sayılı 7 ülkesinden biridir ve AB ülkeleri içerisinde ise tohum üreticisi tek ülke konumundadır. Eskişehir ve Diyarbakır illerimizde birer adet modern ipek çekim ve büküm tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin yıllık koza işleme kapasitesi tek vardiyada 200 tondur.

Ayrıca bölgesel olarak geleneksel metotlarla üretim yapılan Bursa ve Hatay illerinin toplam kuru koza işleme kapasitesi yılda 8-10 ton'dur.

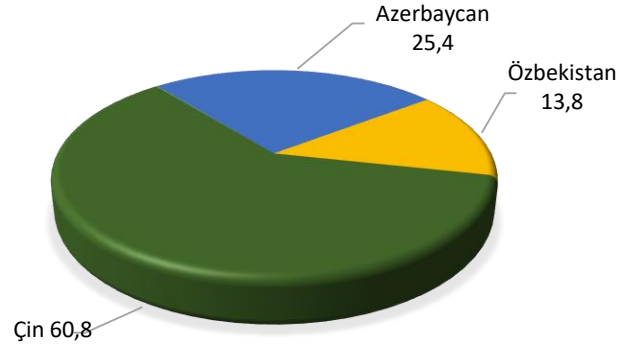

Türkiye'de İpek Ticareti: Türkiye'de üretilen yaş kozanın tamamı, kuru koza olarak ihraç edilmektedir. Türkiye kuru kozada net ihracatçı konumundadır. 2018 yılında elde edilen kuru kozanın tamamı yurtiçinde pazarlanmıştır. Son 5 yılda Çin, Amerika, Hong Kong ve İran'a ihracat yapılmasına karşın 2020 yılında gerçekleşen 81 ton kuru koza ihracatının %71'i Çin'e, %29'u ise Mısır'a yapılmıştır. Türkiye'de ipek sektöründe ithal edilen ürünlerin başında ham ipek ve ipek ipliği gelmektedir. İthal edilen ipek ipliğinin tamamına yakını halı imalatı için kullanılmaktadır.

Türkiye ipek ipliği ithalatında önemli ülkeler (2020, %)

Türkiye'nin ipek ithalatı yaptığı ülkeler (2020, %)

Yaş Koza Alım Fiyatı (TL/kg)

2015	35,00
2016	45,00
2017	55,00
2018	55,00
2019	65,00
2020	70,00

Kaynak: Kozabirlik

Dünya'da, 2011 yılının ortalarında ham ipek fiyatlarında düşüş başlamış Çin ipeği yaklaşık 40 \$/kg'a, Özbek ipeği ise 30 \$/kg'a kadar düşmüştür. 2012 yılı sonuna doğru fiyatlarda bir miktar düzelme yaşanmıştır. 2013 yılında ise 54-55 \$/kg civarında bir fiyat oluşumu gözlenmiş olup fiyatlar günlük olarak değişebilmektedir. 2020 yılı ortalamasında Hindistan'da ham ipek fiyatları 36-37 \$/kg üzerinden işlem görmüşken, Çin'de ham ipek fiyatları 50 \$/kg civarında seyretmiştir.

Kaynak: Central Silk Board

İpekböcekçiliğinde Desteklemeler: İpekböceği tohumunu üreten tek kuruluş Kozabirlik olup, ipekböceği beslemesi yapmak isteyen bütün üreticilere ipekböceği tohumlarını hayvancılık desteklemesi kapsamında ücretsiz olarak vermektedir. Türkiye'de üreticilerce Kozabirlik'e teslim edilen ürüne kilogram başına Tarım ve Orman Bakanlığının Hayvancılık Desteklemeleri kapsamında destekleme ödemesi yapılmaktadır. Birlik, her yıl kilogram başına belirlediği fiyattan ürün alımı yapmaktadır. Buna göre 2020 yılında, tohum üreticisi kuruluş olan Kozabirlik'e 60,00 TL/kutu, ürününü Kozabirlik'e ya da faaliyet alanı kozadan flatürle ipek çekimi ve işleme yapan tüzel kişilik vasıflarına haiz işletmelere satan üreticilere ise ürettiği yaş koza için 70,00 TL/kg olmak üzere destekleme ödemesi yapılmıştır. Üreticinin kırağı, don, zehirlenme, üreticinin kendi kozasını bir kısmını kendi işlemesi vb. nedenlerle Türkiye yaş koza üretim ortalaması 20 kg/kutu olup, bu rakam iyi bir bakım besleme ile 40-44 kg/kutu civarında olabilmektedir. Türkiye'de ipekböcekçiliğinin yaygınlaştırması çalışmaları kapsamında, ipekböceğinin tek besin kaynağı olan dut kapasitesinin artırılması için Kozabirlik tarafından üreticilere ücretsiz olarak dut fidanı ve çöğürü dağıtımı yapılmaktadır. Birlik, bu kapsamda son on yılda yaklaşık 500.000 fidan dağıtımını yapmıştır.

YILLAR	Dağıtılan Tohum (kutu)	Yaş Koza Miktarı (ton)	Destekleme Ödemesi (TL)
2015	4.674	115	3.630.495
2016	5.302	103	4.378.445
2017	5.685	102	5.489.030
2018	6.237	94	5.121.370
2019	5.890	90	5.847.644
2020	5.774	90	6.294.330

Kaynak: Hayvancılık Genel Müdürlüğü

GENEL DEĞERLENDİRME

Dünyada ipek, tekstil sektöründe sürekli büyüme gösteren bir ivmeye sahiptir. İpeğin emici, parlak görünümlü, esnek ve hafif olması gibi özellikleri tekstil sektöründe her geçen gün daha fazla talep görmesini sağlamaktadır. Ayrıca kozmetik ve tıp alanlarında ipeğin yaygın kullanılmaya başlaması, küresel olarak ipeğe olan ilgiyi arttırmaktadır.

İpekböcekçiliği endüstrisi Çin’de 6000 yılı aşkın bir süreye dayanmaktadır. Çin, Hindistan, Tayland ve Özbekistan’ın ipeğin en çok üretilen ülkeler olması, Asya Kıtası’nın ipek pazarının kalbi durumuna getirmiştir. Çin en büyük ipek üreticisi vasfıyla hammadde temininde liderlik avantajını kullanarak ipek piyasasında ürün kalitesini ve fiyatı belirleyen ülke olmuştur.

Türkiye’de çok uzun yıllardır yapılan ve yardımcı bir tarım kolu olan ipekböcekçiliği, küçük aile işletmelerinde genç yaşlı tüm aile fertlerinin işgücünün değerlendirildiği bir faaliyet koludur. Dağlık ve parçalı arazi yapısında dahi yapılabilen ve çok fazla girdiye ihtiyaç duyulmayan ipekböcekçiliğinin 40 gün gibi kısa sürede yüksek gelir getirmektedir. Diğer tarımsal faaliyetler için işgücü ihtiyacının az olduğu dönemde yapılması ve üreticinin mahsulünü nakit olarak değerlendirmesi bir başka avantajdır. Tarım alanlarının ve alternatif gelir kaynaklarının kısıtlı olduğu bölgelerde işsizliğin önlenerek hatta yaşlı ve kadınların üretime katılmalarının sağlanması açısından oldukça uygun bir faaliyettir.

Köyden kente göçün engellenmesi bakımından ele alındığında ipekböcekçiliğine sahip çıkılması, hem yetiştiriciyi bulunduğu yerde tutmak hem de Türkiye’nin en önemli prestij ürünlerinden ipek halıcılığın yaşatılması için, oldukça caziptir. İpekböcekçiliğinin eko-turizm kapsamında değerlendirilerek tanıtımının yapılması da sektörün canlanmasında etkili olabilecektir.

İpekböcekçiliğinde, tarımsal ilaçlamalar yaşanan zehirlenmeler, köyden şehre göç, yılda 1 kez yapılabilen olması nedeniyle özel besleme alanları yerine evlerde beslemenin yapılıyor olması gibi nedenlerle üretimde azalmanın yaşanması, karşılaşılan önemli sorunlardır. Gerek mevcut üretim bölgelerinde gerekse yeni oluşturulmaya çalışılan bölgelerde karşılaşılan en önemli sorunların başında özel besleme yerlerinin olmayışı gelmektedir. Türkiye’de tarım ile ilgili çeşitli krediler verilmesine karşın bu krediler genellikle üretim sonrası aşamaları kapsamaktadır. İpekböceği besleme yerlerinin yapımı konusunda uzun vadeli kredi sağlandığı takdirde mevcut üretim korunabilecektir. Bunun dışında üreticilerin ihtiyaçlarının tümü (dut fidanı, vb.) Kozabirlik tarafından karşılanmaktadır.

Türkiye’de organik tarım üretiminin gelişmesi ile birlikte, organik üretimin gerçekleştirildiği sahalarda, alternatif bir ürün olarak ipekböceği yetiştiriciliği de teşvik edilmelidir. Hali hazırda böyle bir üretim devam ederken bu potansiyel kesinlikle kaybedilmemelidir.

Dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını nedeniyle ipek üretimi yapan işletmelerde zor durumda kalmıştır. Çin, dünyanın en büyük ipek üreticisi ve tedarikçisidir. Çin’in COVID-19’un merkez üssü olmasıyla birlikte, ipek endüstrisi salgından büyük ölçüde etkilenmiştir. İpek sektöründe önemli rol oynayan ülkelerdeki ticaretin kilitlemesi nedeniyle, ipek ithalat ve ihracatında büyük ölçüde daralma olduğu tahmin edilmektedir. Salgın süresince bazı ülkelerin Çin’den ipek ve ipek ürünleri ithalatının yasaklanması için yasal düzenleme girişimlerinde bulunduğu bilinmektedir.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarim.gov.tr/tepge>

Bilgi için: F.Tuğba ÇÖTELİ, fatmatugba.coteli@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833